

УДК 327.82

Діяльність культурно-інформаційних центрів як компонента культурної дипломатії

Т.О.ГРАЧЕВСЬКА

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпропетровськ, Україна, E-mail: persefona01@mail.ru

Авторське резюме

Проаналізовано особливості діяльності культурно-інформаційних центрів у контексті реалізації культурної дипломатії держав та забезпечення їхніх національних інтересів. Було встановлено, що важливими осередками забезпечення поширення інформації в контексті конструювання позитивного іміджу держав виступають саме культурно-інформаційні центри, які можуть функціонувати як самостійні установи, так як і структурні підрозділи дипломатичних представництв. Визначено основні фактори та умови забезпечення ефективної діяльності культурно-інформаційних центрів.

Особлива увага була приділена аналізу пріоритетних напрямів діяльності культурно-інформаційних центрів, як-то: надання інформаційних, координаційних, освітніх послуг. У статті також було досліджено особливості співпраці центрів з представниками національних діаспор. Було визначено, що воно може реалізовуватися у наступних формах: проведення заходів з нагоди святкування національних свят, виступи народних колективів та представників сучасної естради, організація виставок-продажів картин, виробів народних майстрів, літературних творів як класиків, так і сучасних письменників країни, яку представляють центри.

Значна увага була сконцентрована на українському досвіді функціонування культурно-інформаційних центрів, визначено здобутки та прорахунки в їх роботі.

Ключові слова: культурно-інформаційний центр, культурна дипломатія, співробітництво, імідж, дипломатичне представництво, культурний продукт, громадська організація.

Cultural and information centers as a component of cultural diplomacy

T.O. HRACHEVSKA

The Oles Honchar Dnepropetrovsk national university, Dnepropetrovsk, Ukraine
E-mail: persefona01@mail.ru

Abstract

The article examines the features of cultural and information centers activities in terms of implementing cultural diplomacy and ensuring national interests. It is found that cultural and information centers, which can operate both as independent institutions and structural units of diplomatic missions, play the key role in distribution of information for the purposes of construction of the national positive image. Crucial factors and conditions for ensuring the effective operation of cultural and information centers are determined as well.

Special emphasis is made on the analysis of cultural and information centers priorities, such as the provision of information, coordination, and educational services. The article also examines the features of cooperation between the centers and national diaspora representatives. It is determined that such cooperation can be realized in the following forms: celebration of national holidays, performances of folk groups and representatives of contemporary pop music, exhibition and sale of paintings, works of folk artists, and literary works of both classic and contemporary writers of the country they represent.

Much attention is given to the operating experience of the Ukrainian cultural and information centers, as well as to achievements and shortcomings in their work.

Key words: cultural and information center, cultural diplomacy, cooperation, image, diplomatic mission, cultural product, civil society organization.

Постановка проблеми. Впродовж усієї історії розвитку світової та вітчизняної дипломатії на дипломатичні представництва покладалася реалізація інформаційної функції, що передбачає як отримання та збір інформації всіма легальними способами, так і її поширення з метою забезпечення національних інтересів акредитованої держави. В сучасних реаліях, коли інформація є одним із потужних глобальних ресурсів, відбувається перегляд механізмів та методів її використання і поширення представниками традиційної та неофіційної дипломатії. Однією

з сучасних тенденцій у роботі дипломатичних установ провідних держав світу є масштабне впровадження інформаційних технологій у сферу міждержавного співробітництва, що свідчить про здатність такої консервативної сфери суспільної діяльності, як дипломатія, адаптуватися та давати відповіді на виклики сучасності. Потрібно наголосити, що важливими осередками забезпечення поширення інформації в контексті конструювання позитивного іміджу держав виступають культурно-інформаційні центри, які можуть функціонувати як самостій-

ні установи, так і як структурні підрозділи дипломатичних представництв. Міжнародний досвід свідчить, що саме ці установи здатні вирішувати широкий сегмент завдань не лише щодо активізації культурного, гуманітарного співробітництва, а й створення міцного фундаменту для міждержавної співпраці в інших сферах, завдяки використанню засобів так званого «м'якого» впливу. Безперечно, що діяльність культурно-інформаційних центрів має відбуватися в тісній взаємодії та координації з дипломатичними представництвами, адже це виступає запорукою реалізації узгодженої та послідовної стратегії зовнішньополітичного співробітництва. Здобутки діяльності культурно-інформаційних та культурних центрів, передусім західноєвропейських держав (Франції, Німеччини, Великої Британії) як суб'єктів культурної дипломатії й виступають каталізатором актуалізації питання щодо потенціалу та перспектив їх використання у розвитку міждержавної взаємодії.

Аналіз досліджень і публікацій. Аналіз стану міждержавного співробітництва передусім між країнами Європи та Америки засвідчує, що питання про функціонування культурної дипломатії, створення, промоцію та функціонування культурно-інформаційних центрів є своєчасним та свідчить про значні успіхи держав в формуванні їх позитивного іміджу завдяки просуванню їх національного культурного продукту. На окрему увагу серед робіт українських науковців заслуговують праці Кучмії О.П., в яких був проведений ґрунтовний аналіз того, яке місце західноєвропейські держави відводять культурній дипломатії у своїх зовнішньополітичних стратегіях та доктринах [6]. Питанню оптимізації використання потенціалу культурної дипломатії України в країнах Старого Світу присвячена аналітична записка, підготовлена О.П.Розумною. Варта уваги її теза про те, що для України першочерговим завданням має стати популяризація сучасної культури, а культурно-інформаційні центри й можуть стати в нагоді при вирішенні цього завдання [7]. Важливою та інформативною в контексті досліджуваного питання видається стаття М.Єщенко, в якій представлені погляди І.Карпи, яка обіймає посаду першого секретаря посольства України з питань культури у Франції, на перспективи та першочергові завдання функціонування Українського центру в Парижі [3]. Безумовно, що не можна не назвати й праці Т.В.Зонової, яка одна з перших серед дослідників пострадянського простору почала досліджувати можливість та потенціал залучення культурних ресурсів у дипломатичну діяльність [4]. Дослідниця С.О.Глібова проаналізувала досвід та здобутки функціонування культурних центрів Італії, діяльність яких є досить інтенсивною, проте малодослідженою [1]. Отже, аналіз публікацій, присвячених проблемі функціонування куль-

турної дипломатії в цілому та культурно-інформаційних центрів зокрема, став об'єктом дослідницької уваги як вітчизняних, так і закордонних фахівців, проте, доцільно більше детально зупинитися на розгляді такого аспекту, як удосконалення методів функціонування культурно-інформаційних центрів в контексті сучасних реалій.

Мета дослідження – аналіз та узагальнення досвіду функціонування культурно-інформаційних центрів та визначенні пріоритетних напрямів їх діяльності, що є важливим аспектом передусім для розвитку культурної дипломатії України.

Виклад основного матеріалу. В умовах, коли процеси глобалізації та регіоналізації охопили всі сфери міжнародного співробітництва, зазнає трансформації й культурний вимір міжнародного співробітництва. Традиційно інтенсивність міждержавного культурного діалогу визначалася такими факторами, як спільне історичне минуле, географічне розташування, приналежність до однієї цивілізації. До вказаних факторів можна також зарахувати й рівень та обсяги фінансування в культурній сфері, для якого притаманне зменшення обсягів державних видатків у всьому світі. Саме ця обставина вплинула на активізацію діяльності недержавних акторів у сфері розвитку гуманітарного співробітництва в цілому та культури зокрема. Брак коштів сприяв консолідації зусиль представників різних держав у сфері реалізації спільних проектів, створенні інституцій, що стали не лише осередками з популяризації культури певних держав, а й дослідницькими центрами, що спеціалізуються на вивченні культури країни перебування. З огляду на зазначене, слушною видається думка С.Глібової, що саме культурні центри є тим місцем, де відбувається взаємодія культур різних країн [1, с. 56]. Сьогодні перед культурно-інформаційними центрами стоїть завдання не лише поширення інформації про свою країну, а й створення надійної платформи для розвитку міжцивілізаційного діалогу, який останнім часом перебуває фактично у стані колапсу через емігрантську кризу в Європі.

Як суб'єкти культурної дипломатії, інформаційно-культурні центри забезпечують надання інформаційних, координаційних, навчальних послуг (наприклад, організація курсів, семінарів, тренінгів з вивчення мови, історії країни, яку вони презентують). Безумовно, що першочергово ці інституції мають надавати безкоштовні інформаційні послуги, які стосуються культурної спадщини та сучасного мистецтва, кіно, літератури, пам'яток архітектури, розвитку туристичної інфраструктури, проведення мистецьких заходів, зустрічей з відомими діячами тієї держави, яку вони представляють. Культурно-інформаційні центри повинні також розповсюджувати серед зацікавленої аудиторії

довідкові матеріали, присвячені культурно-мистецькому доробку їх держави. Не останнє місце має відводитися й координаційним функціям культурно-інформаційних центрів, адже їм доцільно постійно проводити роботу з розширення мережі своїх партнерів, активно взаємодіяти з культурними установами держави перебування, брати участь у форумах, виставках, які сприяють презентації та промоції здобутків у культурній сфері їхньої держави. Комплексне виконання означених функцій сприятиме реалізації цілей культурної дипломатії, адже буде постійно продукувати виникнення нових зв'язків, забезпечуватиме розширення аудиторії, небайдужої до культурного надбання держави-репрезентанта.

Ефективність діяльності культурно-інформаційних центрів залежить від багатьох факторів. Одним із визначальних з них є їх місце розташування, адже від того наскільки зручно до нього можна дістатися, залежить кількість відвідувачів та частота їх відвідин центру. Бажано, щоб центри знаходилися в історичній частині міста, для якої характерне велике скупчення людей, перегин великої кількості транспортних маршрутів. Не менш важливим чинником є також зовнішній вигляд та інтер'єр будівлі, де розміщується культурний центр. Бажано, щоб центри розміщували або в окремому приміщенні або на першому поверсі, що значно полегшить до них доступ людям з особливими потребами. У приміщеннях культурно-інформаційних центрів можуть також розміщуватися кіоски, магазинчики, в яких буде відбуватися продаж продукції з національним колоритом для всіх бажуючих.

Діяльність культурно-інформаційних центрів має також спрямовуватися на ретельний підбір та підготовку кадрів, закріплення за своїми співробітниками функціональних обов'язків, успішна реалізація яких сприятиме виконанню поставлених завдань. В цьому контексті цікавим є досвід Італії в сфері підготовки співробітників для закордонних культурних установ. Так, Міністерство закордонних справ Італії разом з Департаментом державної служби та вищими навчальними закладами організовує навчальні курси з метою навчання та підвищення кваліфікації співробітників інститутів культури в сферах просування культурного та міжнародного співробітництва. За потреби до функціонування інститутів культури можуть також залучатися представники державних відомств, організацій, університетів та некомерційних громадських організацій [1, с. 58].

Культурно-інформаційні центри виступають не лише репрезентантами культури, а й представляють суспільні ідеї, погляди, ідеологію тих держав, які їх скерували, що свідчить про розширення спектра завдань, які стоять перед ними [5]. Збільшення об'ємів повноважень культурно-інформаційних центрів може при-

звести до розширення мережі автономних інститутів, які будуть працювати в культурній та ідеологічній площинах, за зразком таких інституцій, як Британська Рада, Французький інститут, Інститут Сервантеса [2].

Дипломатичні представництва можуть також залучати культурно-інформаційні центри до проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи в державі перебування. Відповідальність за здійснення цієї роботи цілком покладається на главу дипломатичного представництва, саме він визначає пріоритетні напрямки та механізми її реалізації. При практичному втіленні таких її складових, як надання допомоги дружнім організаціям у поширенні інформації про акредитуєму країну шляхом надання друкованих матеріалів, проведенні зустрічей, організацію тренінгів, можуть залучатися ресурси та потенціал культурно-інформаційних центрів. Ця практика є поширеною у більшості європейських держав, де культурні інституції є органічним компонентом роботи дипломатичних представництв, що й дозволяє їх зарахувати до когорти суб'єктів культурної дипломатії.

Одним із важливих напрямків діяльності культурно-інформаційних центрів має стати також взаємодія із представниками національної діаспори, що проживають на території країни перебування. Діяльність центрів може бути направлена на координацію та реалізацію проєктів, спрямованих на вирішення культурних проблем, збереження та розвиток національних традицій, мови, підтримку культурних осередків, створених представниками діаспори. Для реалізації окреслених завдань культурно-інформаційні центри повинні щільно взаємодіяти з представниками органів державної влади, звертаючись до них з пропозиціями щодо проведення заходів, присвячених збереженню та розвитку національної культури акредитуємої держави. Проведення заходів з нагоди святкування національних свят, виступи народних колективів та представників сучасної естради, організація виставок-продажів картин, виробів народних майстрів, літературних творів як класиків, так і сучасних письменників, сприятиме формуванню позитивного ставлення до представників різних національностей, сприятиме більш толерантному ставленню до представників інших держав, мати непересічний вплив на збагачення засад етики та культури міжнародного спілкування.

Розуміючи важливість побудови позитивного іміджу держави та розвиток багатовекторного й ефективного співробітництва з провідними країнами світу, Україна останнім часом почала приділяти увагу розвитку культурної дипломатії. Прикладом практичного втілення культурної дипломатії можуть слугувати культурні центри як самостійні інституції та культурно-інформаційні центри, які функціонують у складі дипломатичних представництв. Точкою відліку у функціонуванні українських культур-

но-інформаційних центрів можна вважати 2006 р., коли було підписано Указ Президента України про їх функціонування. Головна мета їх створення полягала у сприянні міжнародному співробітництву України і держави їх перебування в таких галузях, як культура, мистецтво, освіта, наука, туризм та спорт. Міністерство закордонних справ України мало забезпечити їх створення та ефективно функціонування. На жаль, протягом не одного року діяльність культурно-інформаційних центрів обмежувалася лише проведенням протокольних заходів або урочистостей, пов'язаних зі святкуванням ювілейних дат, вшануванням пам'яті видатних українців [7]. Лише деякі культурно-інформаційні центри проводили систематичну роботу, спрямовану на встановлення тривалих відносин з представниками держави перебування, створення атмосфери довіри, демонстрацію перспективних напрямків співробітництва з Україною. До цих виключень можна віднести діяльність культурно-інформаційного центру при посольстві України в Естонській Республіці, якому вдалося налагодити співробітництво Міжнародного туристичного агентства «Україна-Русь» з естонськими організаціями культурного спрямування, представниками бізнесових та туристичних кіл [7].

Експерти і аналітики пояснюють такий стан справ тією обставиною, що штати культурно-інформаційних центрів є малочисельними, у них відсутні висококваліфіковані спеціалісти з культурного менеджменту, що значно ускладнює промоцію національної культури на міжнародному рівні [7]. Можна констатувати, що наша держава не приділяла належної уваги популяризації власної культури за кордоном, що призвело до формування невиразного та тривіального міжнародного образу України.

Неприпустимість нехтування розвитком культурної дипломатії та ненадання підтримки її суб'єктам продемонстрували події останніх двох років в Україні. Через брак інформації про Україну в інших державах, в умовах збройної агресії українські дипломатичні представництва та культурні інституції мають створити механізми не тільки просування національного культурного продукту, а й надання правдивої інформації про події на теренах української держави. Це є питанням не стільки формування позитивного міжнародного іміджу, скільки гарантування національної безпеки. Можливо, саме цим можна пояснити те, що в останні два роки намітилися певні зрушення в функціонуванні вітчизняних посольств та культурно-інформаційних центрів у означеному напрямі. Яскравим прикладом активізації у розвитку культурної дипломатії може слугувати діяльність посольства України в Федеративній Республіці Німеччина, в якій за останні два роки лише в Берліні було організовано понад 100 заходів, присвячених знаковим подіям. Серед них варто

назвати наступні: виставка митців образотворчого мистецтва та літератури різних поколінь «The Ukrainians», «Фестиваль миру», XIV Міжнародний літературний фестиваль у Берліні, фотовиставка «Майдан. Обличчя та історії», яка відбулася 25 березня 2014 р. у м. Гамбург [5].

Взірцевим можна вважати розвиток культурного діалогу між Україною та Францією. Ще у 2004 р. при посольстві України у Франції був створений культурно-інформаційний центр, якому вдалося за цей час запровадити традиції співпраці в мистецькій, культурній, інформаційній царині. Серед його останніх ініціатив можна назвати проведення виставки дитячих картин «Моя мирна Україна», виставки «Культура і конфлікт: Ізоляція у вигнанні», організацію концертів, на яких виконувалися українські шедеври вокального мистецтва (твори Є. Станкевича, М. Скорика, М. Колесси) [5]. Наразі активно займається промоцією українською культурою й перший секретар посольства України у Франції з питань культури І.Карпа, яка вважає, що Україна – це країна, де цвіте й розвивається сучасна культура, абсолютно конкурентоспроможна [3].

Одним із багатьох напрямків роботи, запланованих І.Карпою, є створення резиденції митців, які будуть розраховані на митців-візувальщиків та митців-літераторів, драматургів, забезпечать їм творчий простір не лише для роботи, а й для спілкування представників двох культур, перетворення культурного центру на затишну кав'ярню, куди всі зацікавлені зможуть приходити для спілкування, читання, обміну думками, що дозволить врешті-решт забезпечити коворкінг [3]. Безперечно, що потрібно намагатися зробити культурний центр цікавим не лише для представників української діаспори, а й для французів, що дозволить їм набагато краще пізнати культуру України, сформувавши сприятливий її образ. Можна стверджувати, що певні зрушення у функціонування культурно-інформаційних центрів відбуваються, проте вони мають бути більш динамічними, відбуватися за рахунок активної підтримки держави, але в жодному випадку без тиску владних органів.

Події останніх років доводять, що в сучасних умовах престиж та міжнародний авторитет держави залежать в такій же мірі від стану розвитку її культурної дипломатії, як і від її збройного арсеналу. Культурно-інформаційні центри, за умови їх тісного співробітництва з інститутами традиційної дипломатії, мають збалансовано працювати в культурній та технічній площині, що дозволить їм налагодити плідну співпрацю з іноземними партнерами.

Висновки. Функціонування культурно-інформаційних центрів – важливий та перспективний напрямок реалізації дипломатії держав у культурній сфері. Культурно-інформаційні центри мають бути створені в усіх державах,

з якими встановлено дипломатичні відносини, й повинні активно просувати національний культурний продукт. Створення мережі культурно-інформаційних центрів можливе за рахунок об'єднання інтересів та зусиль державних установ і приватних інституцій, навіть окремих відомих постатей, які мають вплив далеко за межами своєї власної держави. Забезпеченість

центрів кваліфікованим персоналом, який буде мати відповідний рівень освіти, вільно володітиме іноземними мовами, знатиметься на маркетингових технологіях, забезпечить належний рівень виконання їх професійних обов'язків, позитивно вплине на перетворення інформаційно-культурних центрів на осередки гостинності тієї держави, яку вони представляють.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Глібова, С.О. Діяльність культурних центрів як складова культурної політики Італії [Текст] / С.О.Глібова // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2013. – Вип. 117, ч. II. – С. 55-60.
2. Досвід функціонування європейських інститутів культурної дипломатії: висновки для України. Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1649/> – Назва з екрана.
3. Єщенко, М. Ірена Карпа «Український культурний центр стане тусовочним місцем у серці Парижа» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.euronews.com/2015/12/15/irena-karpa-to-promote-cultural-diplomacy>. – Назва з екрана.
4. Зонова Т. Дипломатія: моделі, форми, методи [Текст] / Т.Зонова. – М.: Аспект Пресс, 2013. – 348 с.
5. Культурна дипломатія України як відповідь на виклики часу: європейська складова. (Оглядова довідка за матеріалами преси, Інтернету та неопублікованими документами за 2014-2015 рр.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nplu.org/storage/files/Infocentr/Tematch_ogliadi/2015/2015_culture2.pdf. – Назва з екрана.
6. Кучмій, О.П. Використання технологій публічної дипломатії для просування інтересів держави на міжнародній арені (на прикладі Німеччини та Великої Британії) [Текст] / О.П. Кучмій // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2008. – Вип. 78, ч. II. – С. 147-151.
7. Оптимізація посилення культурної присутності України в Європі. Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nas.gov.ua/siaz/Ways_of_development_of_Ukrainian_science/article/14054.011.pdf. – Назва з екрана.

Стаття надійшла до редакції 15.01.2016

REFERENCES:

1. Hlibova, S.O., 2013. Diyalnist kulturnykh tsentriv yak skladova kulturnoyi polityky Italiyi [Cultural centers as a part of the Italian cultural policy]. Aktualni problemy mizhnarodnykh vidnosyn 117, part II, 55-60. (in Ukrainian).
2. Dosvid funktsionuvannya yevropeyskykh instytutiv kulturnoyi dyplomatiyi: vysnovky dlya Ukrayiny. Analitychna zapyska. [Experience of the European institutes for cultural diplomacy: Lessons for Ukraine. Executive summary]. Regime to access: <http://www.niss.gov.ua/articles/1649/> (in Ukrainian).
3. Yeshchenko, M. Irena Karpa «Ukrayins'kyy kul'turnyy tsentr stane tusovochnym mistsem u sertsii Paryzha» [Karpa I. The Ukrainian cultural centre will become an entertainment place in the heart of Paris]. Regime to access: <http://ua.euronews.com/2015/12/15/irena-karpa-to-promote-cultural-diplomacy> (in Ukrainian).
4. Zonova, T., 2013. Dyplomatyya: modely, formy, metody [Diplomacy: models, forms, methods]. Moscow (in Russian).
5. Kulturna dyplomatiya Ukrayiny yak vidpovid na vyklyky chasu: yevropeyska skladova. (Ohlyadova dovidka za materialamy presy, Internetu ta neopublikovanyimi dokumentamy za 2014-2015 rr.) [The Ukrainian cultural diplomacy as a response to the challenges of our time: the European component. (General survey of the press, Internet and unpublished documents for 2014-2015)]. Regime to access: http://www.nplu.org/storage/files/Infocentr/Tematch_ogliadi/2015/2015_culture2.pdf (in Ukrainian).
6. Kuchmiy, O.P., 2008. Vykorystannya tekhnolohiy publichnoyi dyplomatiyi dlya prosuvannya interesiv derzhavy na mizhnarodniy areni (na prykladi Nimechchyny ta Velykoyi Brytaniyi) [Use of public diplomacy technologies for promotion of national interests on the international arena (based on the experience of Germany and Great Britain)]. Aktualni problemy mizhnarodnykh vidnosyn 78, part II, 147-151 (in Ukrainian).
7. Optymizatsiya posylennya kulturnoyi prysutnosti Ukrayiny v Yevropi. Analitychna zapyska [Optimization of strengthening the Ukrainian cultural presence in Europe. Executive summary]. Regime to access: http://www.nplu.org/storage/files/Infocentr/Tematch_ogliadi/2015/2015_culture2.pdf (in Ukrainian).

Грачевська Таміла Олександрівна – кандидат історичних наук, доцент
Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара
Адреса: 49010, м. Дніпропетровськ, пр. Гагаріна, 72
E-mail: persefona01@mail.ru

Hrachevska Tamila Oleksandrivna – PhD in historical science, associate professor
The Oles Honchar Dnepropetrovsk national university
Address: 72, Gagarin Av., Dnipropetrovsk, 49010, Ukraine
E-mail: persefona01@mail.ru